

Sprehodi po knjižnem trgu

Aljaž Koprivnikar

Borut Gombač: S konico konice jezika.

Ljubljana: Književno društvo Hiša poezije, 2019.

Pesnik, pisatelj, dramatik in knjižničar Borut Gombač je v dosedanjem pesniškem ustvarjanju prehodil raznoliko in razvejeno pot, ki jo je leta 2003 začel s svojim ritmično in vizualno razgibanim prvencem *Razblinjene dlani*. V slednjem so ob siceršnji belini knjižnih listov redkobesedni verzi na meji erotike in eteričnega že kazali premišljeno in izrazito skrb do jezika, preiskovali moč izraza ter prehodnost besede ob avtorjevem nizanju črke ob črko. Temu je sledilo tudi nadaljnje ustvarjanje, pri čemer je avtor s pesniškima zbirkama *Sence in sinkope* ter *Popevke, songi in šansoni* znotraj razmerja med neposrednim in neulovljivim še toliko bolj dodelal svoj zven, saj so bile pesmi obeh del namenjene uglasbitvi, po drugi strani pa se je njegovo poigravanje z jezikom in formo dobro zaokrožilo tudi v zbirki *Prehod*, v kateri je Gombač izraz predstavil v smer bolj narativne kompozicije ter se poslužil gradnje proznih pesmi, a ob tem ohranil fluidno prehajanje pesniške besede.

Vse omenjeno se nadgrajuje tudi v avtorjevi peti pesniški zbirki, ki že z naslovom *S konico konice jezika* prinaša dvoumnost, saj gre naslovni jezik razumeti kot človeški organ in hkrati kot sredstvo komunikacije, ob izmenjavanju metafizičnega in čutnega pa tudi sintagma pisanje "s konico

konice” dobro ponazori osrediščenje tokratnega pesniškega zrenja. Že prva nenaslovljena pesem zbirke (“Osnutek česa so begave oblike / nedokončane slike / v žarečem okvirju očesa?”) namreč s svojim vprašanjem razkriva celoto, ki se podobno kot v Gombačevih prejšnjih delih vnovič skriva v neslutelih silnicah jezika, v katerih se mikro- in makrostrukture zunanje okolice in notranjega ustroja pišočega kažejo kot izmuzljive podobe popolnoma fluidnega sveta. Na meji budnosti in sna, iz telesnosti prek metafizike, se “drobne naključne povezave, / tihe začasnosti simbolov / kaotična mrgolenja pod žgočimi vekami / zadušene eksplozije sončnih peg” pri tem izkazujejo kot naključne, izmuzljive, fantazijske, celo nadrealistične konstelacije osvobojenega jezika. Ta izhaja iz pišočega, ki sicer govori iz sebe, a je obenem tudi zunaj sebe (“Nisem še na drugi strani, / toda tudi na tej že dolgo ne več.”; *V žarečem okvirju očesa*), ob prehodni in nejasni meji med subjektom in objektom pa smo soočeni z navidezno avtomatskim zapisom kot denimo v pesmi *Z bobnečo slutnjo lave* v verzih “Namesto mene govori nekdo, / ki ni nekdo, / ampak nekaj, kar mehansko / (a skrajno natančno in s čvrsto vakuumsko pisavo) / brez slehernih omejitev ali zavor / simultano prevaja naključno izbrane podobe / in jih z nemo brezdušnostjo spreminja v podnapise.” Na tak način nas Gombač vodi globoko v pisavo, na eni strani osredišča, na drugi razgrajuje tako pišočega kot napisano, kjer pa je v drgnjenju ene besede ob drugo, ko “iskrica zaneti ogenj”, v plamenu črk prepoznati tudi svojevrstno logiko. Avtor v svojem prehajanju do prvobitnosti jezika – tega namreč razume kot snov, ki šele omogoča preoblikovanje stvarnosti – iz njegovih osnov gradi lucidne ter čutne utrinke, ki pred bralčevimi očmi iz vsakdanjega rastejo kot fantastičen svet, v katerem skozi okno sije mrak, v katerem “[č]rna meduza zaplava v sobo, / čeprav je voda že zdavnaj odtekla” (*Skozi okno sije mrak*), in se prvoosebni subjekt vrne v preteklost, v kraje, v katerih nikoli ni bil. Skok iz gole resničnosti in z roba besede ob večpomenskosti posameznih verzov pri tem dobrodošlo vodi k različnim vstopom v branje ter se poslužuje širokega nabora postopkov, vse od nepričakovanih asociativnih preskokov, sopostavljanja nasprotij in menjav glediščne točke do ekspresivnih iger s podobami, ritmom in zamolkom. Omenjeni postopki sicer toliko bolj vplivajo na bralčevo razsrediščenost, a vendar se skozi pesmi vseeno prebijamo k nekakšnemu osrediščenju celote – to se namreč na eni strani skriva v tematiziranju pesniškega ustvarjanja, na drugi pa v prevpraševanju človekove pozicije v svetu. Če se poetološka tematika gradi skozi že omejeno alkimijo samega jezika, kjer je v določenih besedilih najti tudi nekaj

skritega sarkazma, denimo v pesmi *Gostota besede* ("Besedo pogoltnem, / da ne bi nekdo nekoč slučajno narobe razumel verza / o obsedenosti z izčiščenimi pomeni, / o neskončni previdnosti, / o skrajno prilagodljivi individualnosti / in o času, / ko je vsakdo vsak trenutek lahko nekdo drug."), in se ponuja možnost izstopa "skozi strop gravitacije, nekam v neznano" (*V neznano*), se eksistencialni del zbirke pogloblja v postmodernistični svet mnogoterih resnic. Ta ostaja brez trdnega sidrišča, giblje se v fluidnih prostorskih in časovnih perspektivah ter ob preoblikovanju naše realnosti prinaša dokaj tesnobna občutja, saj so v ospredje postavljeni človekovo minevanje in temeljna vprašanja našega bivanja. Eksistencialno prevpraševanje je dobro vidno že v naslovih pesmi (*Ujet v zrcalih prispodobe*), v krajših pesmih (naj izpostavimo zgolj *Iz največje dvorane*, v kateri se subjekt sprašuje "Od kod?"), pa tudi v daljših formatih (*Nenapisani program išče izgubljeno kodo*). Na relaciji telesnosti, fizike in metafizike ("Še vedno v koraku s svojo senco, / eteričen, / transcendenten / in hkrati otipljivo telesen."; *Breztežen in gnetljiv*) avtor tako "negotovo stopa po navidezni črti med časom in prostorom", a je v njegovem ustvarjanju presežnih pomenov znotraj protislovnega bivanja, ob zavestnem obračanju realnosti na glavo prepoznati željo, da bralstvu ponudi drugačno optiko na svet okoli njega. Skladno s tem nas avtor namreč opozarja, da so naše podobe, zbrano znanje in pogled navzven izjemno izmuzljivi oziroma negotovi, v siceršnjih mračnejših tonih pa potrebno upanje Gombaču prinese ravno pisanje, kot je to vidno tudi v nenaslovljeni štirivrstičnici ("Nadzor posledic ni mogoč, / najmanjša slutnja je resnica, / vsak premik premika svet. / Neskončna moč dotika."), ki med skritim in vidnim, med izrečenim ter zamolčanim s svojim zaključkom ponudi vitalistične, svetlejše odtenke.

Zavestna in zelo premišljena gradnja nasprotij znotraj našega bivanja ali celo ujetosti v prostor in čas se izven oblikovnih prijemov kaže tudi v dobro uspeli dramaturgiji, saj vse od začetka zbirke Gombač vzpostavlja dve ravni. Ob skorajda metabesedilni zasnovi namreč ob daljši pesmi uvaja krajšo, v kurzivi zapisano ritmizirano dvo-, tri- ali štirivrstičnico, ki s svojim zaključkom naslovi naslednjo pesem. Četudi besedila pri tem nastopajo kot samostojne enote, pa se med ponavljanji posameznih verzov ter podob izgradi prepletena mreža pomenov, kjer kontekst prehaja iz enega teksta v drugega, kot je to denimo vidno v časovnem minevanju med nenaslovljeno trivrstičnico "Ko sekundni kazalec pritikataka / do naslednje črtice številčnice, / počaka, da ga prehití marec." ter njeno naslednico *Marec*, ki vsebuje zgolj verz "April.". Na ta način besedila nagovarjajo drugo drugega, na levi strani knjige izmenjavanje med krajšimi in daljšimi pesmimi,

ponekod esejistično intoniranimi, prejme svoj odziv na naslednji strani, znotraj pesniških miniaturk, ki bi jih lahko razumeli kot komentar ali hipne beležke. S tem avtorju dobro uspe organsko stopnjevanje, ki nas do konca pesniške zbirke napeljuje k izmenjavam pogleda in prevpraševanju našega smisla obstoja, vse do prostora, v katerem se zabriše celotna abeceda.

V tokratni zbirki Gombač prav po zaslugi konceptualne zasnove osredišči sicer razsrediščeno poezijo, pri čemer nas vodi dovolj daleč v globine ("Ne, / središče središča ni točka, / ampak globina."; *V središču središča*), da v magmi jezika izstopimo iz sveta in se nanj na novo ozremo. Takšna radikalna pesniška pozicija je na eni strani zmožna ponuditi raznolike vstope, pesmi med drugim izkazujejo neizprosno moč same poezije, ki se ne uklanja svojemu okolju in ga je zmožna na novo zarisati, vendar pa odsotnost odgovorov v pesniškem (samo)preiskovanju mestoma zapada tudi v občutje monotonije. Če pesmi ob tem presoјamo tudi kot posamezne enote, vzete iz konceptualnega okvira celote, ponekod delujejo manj uspelo, celo programsko, saj služijo bolj kot ne gradnji atmosfere celote zbirke, in četudi je v njih najti sveže in ekspresivne podobe, slednje predvsem v daljših besedilih preglasijo ponovljiva preigravanja na poti v neznano, v hermetično globino, ki ji bo smisel ali odsotnost tega zmožen dati le dovolj zavzeto angažiran bralec.